Žemėlapis LATVIJA | LIETUVA

M 1 : 750 000

109 Paveldo vietos
7 Maršrutai
Susisiekimas Latvijoje ir Lietuvoje

Žemėlapis parengtas Europos kaimiškųjų vietovių ir žuvininkystės rajonų vietos veiklos grupės projekto „Paveldo vietos – kelias į sėkmę“ lėšomis. Projektas bendrai finansuojamas ES ir Europos kaimo vietovės ūkio plėtros fondo lėšomis. Projektas bendrai finansuojamas Latvijos Respublikos Kultūros ministerijos ir Latvijos Respublikos Aplinkos apsaugos ir regionų plėtros ministerijos lėšomis.

Interreg Latvija–Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

Eiropas Savienība ieguldījumu tavām nākotnes iespējām

Latvijas Republikas Kultūras ministrija

Latvijas Republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Lietuvos aplinkos apsaugos agentūra

Lietuvos kaimo vietovės ūkio plėtros fondas

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija

Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija

Lauku Ceļotājs

Lauku Ceļotāji

Lauku Ceļotāji

Lauku Ceļotāji

Lauku Ceļotājs
celotajs.lv

ATOSTOGOS KAIME

www.celotajs.lv

www.atostogoskaime.lt

LATVIJAS IR LIETUVOS BENDRADARBIAVIMO PER SIENĀ PROGRAMOS TERITORIJA

Interreg
Latvija–Lietuva
Eiropas reģionālās attīstības fonds

SODINIŅKYSTĒS IR DARŽINIŅKYSTĒS ISTORIJA

Ženklapis yra skirtas atostogaujantiems ir keliaujantiems Latvijos–Lietuvos pasienio teritorijoje. Kelionių metu galima sužinoti apie abėjų šalių Paveldo sodų panašumus bei skirtumus bei susipažinti su vaisių, daržovių, prieskoninių ir vaistinių bei dekoratyvinių augalų veisimo ir auginimo tradicijomis.

SODININKYSTĖ — Pirmieji duomenys apie sodus kaip vertingą objektą randami XIV a. pradžios dokumentuose. Pasirodo, jau viduramžiais Kuržemėje buvo auginamos vynuogės.

Iki XIX a. sodininkystė labiausiai buvo plėtojama Kuržemėje, taip pat pietinėje Vidžemės dalyje. Latvijos teritorijoje nebuvo nė vieno dvaro, prie kurio neaugėtų sodas. XVII a. dokumentuose Kuržemės hercogų sodusee dažniausiai minimos vyšnios. Sodininkystė Latvijoje sparčiau ima vystytis XIX a., ypač panaikinus baudžiavą. Dvaras buvo latvių ūkininkų-sodininkų mokykla.

Pirmieji didžiausi ūkininių sodai įrengti XIX a. viduryje Valmiero ir Duobelės apylinkėse. Populiariausios buvo obelys, vyšnios, slyvos, o mažiausiai sodinta kriaušių. Iš uogakrūmių dauguausia auginta raudonųjų serbentų ir agrastų, o braškės ir avietės dažniau randamos dvarų soduose. Kuržemėje sėkmingai buvo auginamos laukinės vynuogės. Abrikosai buvo auginami prie sienų, žiemą pridengiant lentomis, o persikų derlius užderėdavo šiltnamiuose.

Lietuvoje sodas pradėta veisti XIV a. dvaruose ir vienuolynuose. XVI a. Lietuvos dvaruose buvo daugiau kaip 30 vaisių sodų, kuriuose augo obelys, kriaušės, slyvos ir vyšnios, o Žemaitijoje – ir trešnės. Ūkininkai vaismedžius pradėjo sodinti ir savo žemėse. Lietuvoje prie sodų plėtros XIX a. pab. – XX a. pr. gerokai prisidėjo selekcininkai.

DARŽININKYSTĖ — Daržininkystė glaudžiai susijusi su žemės ūkio plėtra. Pirmosios daržovės buvo ropės, taip pat žirniai ir pupos, dar veliau – baltagūžiai kopūstai. XIV a. kopūstai visur buvo dažniausiai auginama daržovė, kaip ir ropės. XIII–XV a. auginamų daržovių asortimentas gerokai išaugo. Šiuo laikotarpiu pradėti auginti svogūnai, česnakai, ridikai, griečiai, burokai. XV a. – agurkai, morkos, petražolės, krienai. 1673 m. Kuržemės ir Žiemgalos kunigaikštystės buvo vienos pirmųjų Europoje, kuriose buvo įvežtos ir veliau maistui pradėtos auginti bulvės.

Daržininkystė suklestėjo XIX a. pradžioje, kai darbo ėmėsi pirmieji entuziastai – naujų veislių diegėjai / tobulintojai, taip pat daržininkystės propaguotojai.

Lietuvoje pirmoji žinoma daržovė yra ropė. Viduramžiais iš Vokietijos atėjo mada auginti burokus, krienus, kopūstus, žirnius, pupas, lęšius, agunas ir rabarbarus. Totoriai ir karaimai XV a. ėmė auginti aguročius ir česnakus. XVI a. pirmoje pusėje iš Italijos įvežtos petražolės, krapai ir morkos.

Moksliniai daržovių genetinių išteklių tyrimai ir selekcija Lietuvoje pradėti 1924 m. Dotnuvos žemės ūkio akademijoje.

PRIESKONINIAI IR VAISTINIAI AUGALAI — Pirmosios rašytiniuose Šaltiniuose vaistinių augalų krautuvės Rygoje paminėtos 1291 m., o pirmoji vaistinė Baltijos Salyse įsteigta Rygoje 1357 m. Vaistinėje prekiaujama nuo augalinių farmacinių ir kosmetinių prekių iki prieskoninių yrnų, esencijų, užpilų bei nuovirų, tinktūrų, tepalų ir prieskonių.

1919 m., įkūrus nepriklausomą valstybę, Latvijos farmacininkų kongrese buvo pripažinta, kad yra poreikis auginti vaistinius augalus. 1934 m., prieš apsaugos mėnį augalams, kurie pakankamai gerai auga Latvijos klimato sąlygomis, vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas tapo pelninga pramonės sritimi.

Lietuvos farmacijos užuomazgų randama 1593 m., kai Žemaitijos kunigaikštis Stanislovas Radvila suteikė galimybę Vilniaus jėzuitams auginti vaistinius augalus. Jėzuitų akademijoje iš augalų buvo gaminami vaistai ir pardavinėjami vaistinėse. Liaudyje informacija apie gydomąsias augalų savybes buvo perduodama iš kartos į kartą.

DEKORATYVINIAI AUGALAI — Su pirmaisiais pateiktais duomenimis apie gėlynus vienuolynuose susiduriama tik XIV a. pradžioje. XVII a. prie Kuržemės hercogų pilies Kuldygoje kartu su „virtuviniais sodais“, kuriuose augo daržovės, gyvavo ir dekoratyviniai sodai su takeliais ir taisyklingos formos lysvėmis, kuriose buvo auginamos gėlės. Privačiuose dvaruose dekoratyvinius sodus ir daigynus ėmė kurti XVIII a. pab. – XIX a. pr.

Lietuvoje gėlės pradėtos auginti XIV a. Vienuolynų soduose jos buvo auginamos kaip vaistiniai augalai. XVI–XVII a. į dvarų sodus kaip dekoratyvinius augalus iš Europos ima vežti bijūnus, rūtas, levandas, mirtas, iš Rytų Šalių – lelijas, darženines juodgrūdes. XVIII a. – XIX a. gėlės pradėjo auginti ir ūkininkai. Geltonos spalvos gėlės Lietuvoje buvo mažiau vertinamos, negu baltos, raudonos, mėlynos ar violetinės spalvos žiedai.

Žemėlapio žymėjimai

Maršrutai

- 1 **ŽIEMGALA:** Sodai ir medelynai
- 2 **SĖLIJA – LATGALA:** Vaisių sodai ir regionų autentiškumas
- 3 **CENTRINĖ LIETUVA:** Tradiciniai Lietuvos sodai ir augalai
- 4 **KURŽEMĖ IR KLAIPĖDA:** Dvaro sodai ir parkai
- 5 **RYGA – RUSNĖ:** Gėlynai ir parkai
- 6 **RYGA – KAUNAS:** Gražieji ir praktiškieji sodai
- 7 **RYGA – LATGALA – KAUNAS:** Sodų įvairovė

55 Paveldo sodai, atviri lankytojams Latvijoje

55 Paveldo sodai, atviri lankytojams Lietuvoje

M 1 : 750 000 — 0 — 7,5 km

PAVELDO SODŲ MARŠRUTAI

Latvijos ir Lietuvos *Paveldo sodus* apjungia 7 turizmo maršrutai. Keliaukite jais ir aplankykite sodus, pasigrožėkite obelų ar rožių žydėjimu, paragaukite ar įsigykite skanių vaisių bei pasiklausykite pasakojimų apie sodų istoriją. Šuos kelių dienų ir skirtingo ilgio maršrutus įveiksite automobiliu. Atskiri maršrutų etapai pritaikyti ir dviračininkams. Į maršrutus įtraukti ir *Paveldo sodai*, ir su sodininkystes tema susijusios lankytinos vietos, taip pat pasiūlymai nakvynei.

Išsamesnius maršrutus rasite:

www.atostogoskaime.lt/marsrutai-1

1. ŽIEMGALA: SODAI IR MEDELYNAI

Trukmė: 3 dienos
Ilgis: 277 km, 15 km maršrutas vykstant dviračiais
Maršrutas: Jelgava – Iecava – Bauska – Baloži – Mežotne – Rundale – Blankenfelde – Ķīvene – Zaļenieki – Kronauce – Dobele – Jelgava

Vykstant Šiuo maršrutu, siūloma aplankyti gražiausius Latvijos ir Lietuvos sodus. Edvardo Virzos atminimui įkurto muziejaus sode galima rasti medžius, kurie apdainuoti eilėmis. E. Virza – latvių poetas ir rašytojas, parašęs romaną „Žėrusiems“ apie latvių ūkininkų gyvenimą. Žėrsbergų šeimos dekoratyviniame sode siūloma ekskursija ir konsultacija sodininkystės klausimais. Braknos dvare galima apsilankyti sode, kuris buvo įkurtas kaip mėnesinės parkas, nuhyne ir vynuogyne. Puošingų XVIII a. Mazmezuhnes dvarą aiškinti grįstų augintinių šeima. Rundales pilyje, kuri žinoma kaip Latvijos baroko ir rokoko stiliaus brangakmenis, galima pamatyti ritinį sodą ir daugiau kaip 2200 ritinį veislių. Blankenfeldes dvare galima apžiūrėti unikalų varpelių kolekciją ir išragauti natūralias sultis, sirupus bei marmuotus uogienius, kurie ruošiami vietoje. Jonkūpo vynuogynas aplankytų ragaujant Latvijoje paplitę vaistinių augalų raudonelės, jonažolė, rugagrėstė, katpedė ir t. t.

2. SĖLIJA – LATGALA: VAISIŲ SODAI IR REGIONŲ AUTENTIŠKUMAS

Trukmė: 2 dienos
Ilgis: 404km
Maršrutas: Daugpilis – Ilūkstė – Dviete – Kalsdrumia – Asare – Nereta – Varnava – Jekabpils – Lyvana – Arendole – Viškai – Naujenė – Kraslava – Daugpilis

Maršrutas veda ištraukias Sėlijos ir Latgalės regionais. Jis prasideda ir baigiasi Daugpilyje, antrame pagal dydį Latvijos mieste.

Sėlijos medelyne siūloma ekskursija po obuolių sodą, obuolių sandėlius ir sausinimo bei šaldymo technologiją. Jonkūpo vynuogynas aplankytų ragaudamos vietinės sodininkystės produktus. Nereto evangelių liuteronų bažnyčia, pastatyta 1684 m., yra vienas senesnių akmens statinių Sėlijos regione. Sauokos gamtos parke nuo Bisorykulkalno ir kitų apylinkės kalnų atsiveria gražūs vaizdai į Sauko ežerą. Ilūkse „Baltiš“ vynuogių sode auga apie 80 vynuogių veislių, o ūkio „Bānišķi“ juodųjų serbentų sode galima pasimėgauti gardžiu uogų, Dekoratyviniame sode „Zundenga“ būtina pamatyti daliu gamtos sodą. Dendrologiniame sode „Varkavos parkas“ auga senėję 200 metų ąžuolai. Naujenės kraštotyros muziejuje galima apžiūrėti eksponatą, kurie perodyti pasitinkimo tarnų skonėmis nuno metų XX a. XIX a. Vasarojėlių ąžuolyno beklėsas seka 24 m. Ilgo atstumo metu vingio Daugvos, Šventųjų ventikių namuose dvartas muziejus (Naujenės kraštotyros muziejaus filialas), kuriame galima susipažinti skamrstos, kurie ruošiami vietoje. Jonkūpo vynuogynas aplankytų ragaudamos gražiausius raudonelės, jonažolė, rugagrėstė, katpedė ir t. t.

3. CENTRINĖ LIETUVA: TRADICINIAI LIETUVOS SODAI IR AUGALAI

Trukmė: 3 dienos
Ilgis: 515km
Maršrutas: Kaunas – Baltrai – Kėdainiai – Pakaliniškiai – Šiauliai – Naisiai – Anykščiai – Traupis – Taujėnai – Utjūnės – Rumšiškės – Kaunas

Maršrutas prasideda ir baigiasi Kaune, antrame pagal dydį Lietuvos mieste, kuris 1920–1939 m. buvo tapęs laikinąja šalies sostine. Prof. Tado Ivanausko Obelynes parke galima apžiūrėti 300 ritinį ir augalų formų kolekciją, obelų sode auga ir veriasi mėnesinės obelys, o Dendrologiniame sode – beveik 360 metų. Obels aukštis – 8 m, kamieno apimtis 1,3 metro aukštyje – 285 cm. Vytauto Didžiojo universiteto Kauno Botanikos sode auga unikalūs augalai, įrengta didžiausia Lietuvoje oranžerija, taip pat Ca galima apžiūrėti senųjų gėlynų kolekcijas. Maršrutas baigiasi Kaune, buvusioje laikinojoje Lietuvos sostinėje (1920–1939).

4. KURŽEMĖ IR KLAIPĖDA: DVARO SODAI IR PARKAI

Trukmė: 3 dienos
Ilgis: 460 km
Maršrutas: Klaipėda – Kretinga – Palanga – Mažuliai – Rucava – Nyca – Liepoja – Grobiņa – Durbe – Priekulė – Kalnėnai – Beržoras – Plungė – Darius – Šventoja–Šilute – Klaipėda

Maršrutas prasideda ir baigiasi populiariame Lietuvos pajūrio kurorte Klaipėdoje. Klaipėdos universiteto botanikos sode yra įkurtas etnografinis sodas, kuriame galima pamatyti gėlių kolekcijas, bodinagas bei vietoves. Kretingos dvaro parkas yra vienas senesnių XVI–XVIII a. dvaro parkų Lietuvoje. Palangos dvaras, kuriame įrengtas Gintaro muziejus ir Birutės parkas, yra vienas geriausiai išsaugotų dvaro kompleksų visoje Lietuvoje. Didžiausiame Japoniškame sode Europoje (16 ha) įrengta tradicinių annamitų augalų kolekcija ir darželis. Rucavos dendrologiniame parke siūloma apžiūrėti magnolijų kolekciją. Nycos gyvenvietėje lankytojai gali pasigrėžti daugybe dekoratyvinių sodų, kuriame puoselėjamos vietinės sodininkystes tradicijos. Istorinės vietelės rūpestingai atnekamos, siekiant atnaujinti vaisių sodą ir romantiškąjį gamtos parką – XVIII a. Talžų (Telšenų) nuosavybę, esančią Grobinės rajone, Latvijoje. Todoriaus Navidansko parke auga daugiau kaip 120 medžių ir krūmų rūšių. Beržoro sodybiję, jūkiausioje Žemaitijos nacionaliname parke, taip pat augimanti įvairiausių vaistinių, prieskoninių ir darže augalai. Plungės dvaras, dar vadinamas „Žemaitijos Versalis“ – vienas garsiausių tokio tipo dvarų, išlikusių Lietuvoje. Stepono Dariaus gimtinės muziejuje yra unikalus pypuidinga dyžčio ir apimties vaisių sodas. Šveikšnos dvaro komplekse galima apžiūrėti skulptūrų parką, paragauti grafiaus vaisčiaus, pasivaikščiot takais ir aplankyti ginkmedį. (Ginkgo biloba), siekiantį 18 metų aukštį ir 70 cm skersmenis. Šilutės dvare yra du parkai – angliško tipo gamtos parkas su pasivaikščiojimo takais takais, ir mišio parkas, žinomas kaip Ramantiškis, arba vadinamas „Žemų miškui“.

5. RYGA – RUSNĖ: GĖLYNAI IR PARKAI

Trukmė: 4 dienos
Ilgis: 544 km
Maršrutas: Ryga – Jūrmala – Kandava – Lauciene – Talsai – Dundaga – Pope – Īģīļi – Renda – Kuldyga – Mazsa – Kazdanga – Siekste – Liepāja – Nyca – Rucava – Mažuliai – Palanga – Kretinga – Klaipėda – Šilute – Rusnė

Maršrutas veda per gražiausius Kuržemės ir Žemaitijos gėlynus. Kandavoje randama didžiausia kardėnų kolekcija. Mienkalnye yra didžiausias vienodinių sodas Rytų Europoje, turintis daugiau nei 1000 veislių. Savimnikas gamina vaisių ir uogų vynus. Kalvotame Talių gamtos parke yra kurzemės obelų sodas, kuriame galima įsigyti vaisių ir iš jų pagamintų produktų (džiovinto obuolių, obuolių traškučių, sulčių). Aplinkos ir sveikatingumo ūkyje „Izpmali“ („Lūpes krantai“) gamtamonės arbatos, prieskonių mišiniai, augalinės aliejai, specialūs baltarnsa, kosmetika, augalinės kėmes mulas ir t. t. — su prekės ženklu „Annik Bermans“. Dendrologiniame sode „Sauleskalns“ („Saulės kalnas“) auga Latvijoje senesnė 50 metų magnolija. Bėjūnų sode „Dedons“ („Senėjimas“) auginama daugiau kaip 100 bėjūnų veislių. Maros dvaro, esančio Kuldygos rajone, savininkai siūlo pakaviojti semųjų vakacių dvaro istorėją. Pirmo dvaro „Bergholf“ ūkurtas Pieno muziejus. Egzotinių gėlių ir medžių veislių randama Mano Lindės dendrologiniame sode. Ūkyje „Zuradas“ gaminamos žolėių arbatos iš avelių, biitkrėslių, rasakių, gyslotės ir beglbeičių bei arbatos maišelai kaip suvenyras ar dovanos. Nycos gyvenvietėje lankytojams siūloma apžiūrėti dekoratyvinį sodą, kuriame puoselėjamos vietinės sodininkystes tradicijos. Rucavos dendrologiniame parke galima apžiūrėti magnolijų kolekciją. Dažiausiame Japoniškame sode (16 ha) įrengta tradicinių annamitų augalų kolekcija ir darželis. Palangos dvaras, kuriame yra Gintaro muziejus ir Birutės parkas, yra vienas geriausiai išsaugotų dvaro kompleksų Lietuvoje. Kretingos dvaro parkas — vienas senesnių XVI–XVIII a. dvaro parkų Lietuvoje. Klaipėdos universiteto botanikos sode yra įkurtas etnografinis sodas, kuriame galima pamatyti gėlių kolekcijas, bodinagas bei vietoves. Klaipėda — populiariausias Lietuvos pajūrio kurortinis miestas. Jūros muziejus ir delfinariumas yra paltys Žymiausi Klaipėdos turtingo objektai. Šilutės dvare yra du parkai — angliško tipo gamtos parkas su pasivaikščiojimo takais takais ir mišio parkas, žinomas kaip Ramantiškis, arba vadinamas „Žemų miškui“. Pakalnės – unikali tradicinė Žvejų sodyba, auginanti sodo ir darže augalus, bidinnges šiam Lietuvos kraštui.

6. RYGA – KAUNAS: GRAŽIEJI IR PRAKTIŠKIEJI SODAI

Trukmė: 4 dienos
Ilgis: 420 km
Maršrutas: Ryga – Dundagė – Zvedkalne – Vilce – Blankenfelde – Jonėlės – Naisiai – Kretinga – Palanga – Mažuliai – Rucava – Nyca – Liepoja – Grobiņa – Durbe – Priekulė – Kalnėnai – Beržoras – Plungė – Darius – Šventoja–Šilute – Klaipėda

Šiuo maršrutu keliaujama iš Latvijos sostinės Rygos, aplankant gražiausias kurmės vietoves, iki Kauno, antrojo pagal dydį Lietuvos miesto. Klūgų Šemės dekoratyvinis sodas garsėja begonijomis. Duobelės sodininkystės ir daržininkystės institute yra daugiau nei 200 ūkyje veisių kolekcija. Gražių ir praktinių obelų sodas dažniausio savo sąpūgiškumą kolekcija, o jo feminiskiai siūlo paragauti prieskonių, džiovintų uogų ir vaisių. Ūkio „Rūkiškių trijos“ („Nykstančių arbatos“) yra vienas didžiausių Latvijos vaistinių augalų ūkių (auginamos eilsolės, medetkos, ramunėlės ir t.t.). Kraiuoaciuje sezono metu siūloma mėgautis Rūjienos grožiu Andro Berkino sode ir pavėsinėjuo ūkio „Vīestard“ tulpių sodu. Kita stotelė — ūkyje „Dzoļi veselī“ („Žvejai sveikos“), kur augimanos dartūnes, taip pat iš vaistinių augalų gaminami tepalai. Lankantis „Mēnu namelyse“ galima paragauti pipirmėlės arbatos, sausainių, medaus su metimais ir mėnesiu, kamelos arbatos